

JULKISEN ALAN
U N I O N I

1 (4)

20.4.2018

Eduskunta
Hallintovaliokunta

HE 16/2018 Hallituksen esitys laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyvistä laeista

Julkisten alan unioni JAU ry kiittää mahdollisuudesta kertoa näkemyksensä valinnanvapauslaista.

Julkisen alan unioni JAU ry toteaa, että sosiaali- ja terveysuudistus sinällään on perusteltu, mutta sille asetetut tavoitteet eivät toteudu hallituksen esityksessä. Lain valmistelu itsessään on ollut poukkoilevaa eikä eri vaiheissa tehdyistä muutoksista ole saanut selkeästi tietoa, vastoin viranomaiselta laissa edellytettävää avoimuutta ja hyvää tiedonvälitystapaa. Vaikka muutoksia aiempaan HE47/2017 esitykseen on tehty, eivät muutokset poista lakiesityksessä edelleen olevia ongelmia.

Maakuntien itsehallinnollinen asema

Maakunnille annetaan lakiesityksessä vastuu palvelujen järjestämisestä ja valvonnasta. Samalla kuitenkin sidotaan kädet sen suhteen, miten ja millä resursseilla palvelut järjestetään. Lakiesitys esimerkiksi määrittelee sote-keskuksen vähimmäiskoon ja mihin palveluihin ja keille asiakasaseteleitä on annettava. Julkisella sektorilla on viime kädessä vastuu kansalaisten sote-palveluista, mikä aiheuttaa sekä päällekkäisiä kustannuksia että ongelmia oman tuotannon kehittämisessä resurssien vähäisyyden vuoksi. Aito demokratiaan nojautuva perustuslain tarkoittama itsehallinto edellyttää mahdollisuutta päättää itse niin rahoituksesta kuin siitä, miten palvelut maakunnan alueella järjestetään alueen tarpeet huomioiden.

Maakunta- ja sote-uudistus tulee merkitsemään mittavia muutoksia mm. tietohallintojärjestelmiin ja tämä vaikuttaa mm. talous- ja hallinto henkilöstön työtehtäviin ja asemaan. Täydennys- ja uudelleen koulutuksella edesautetaan muutosten toteutumista ja samalla parantaa ko. henkilöstön palvelussuhdeturvaa. Kokeneen henkilöstön tieto-taitoa ei ole varaa unohtaa.

Jotta maakunta pystyy aidosti toteuttamaan itsehallinnollista tehtävää, JAU edellyttää, että maakunnilla on oltava vahvempi päätösvalta palveluiden järjestämisestä sekä verotusoikeus. Verotusoikeus on kirjattava maakuntalakiin.

JULKISEN ALAN U N I O N I

2 (4)

Naisten työmarkkina-asema heikkenee

Sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä 90 prosenttia on naisia, joten henkilöstövaikutukset kohdistuvat nimenomaan naisiin. Valinnanvapauslailla siirretään kymmeniä tuhansia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia uudelle työnantajalle. Yksityisen sektorin työsuhteen ehdot ovat heikkommat, mikä tarkoittaa naisten heikompaa työmarkkina-asemaa ja samalla köyhyysriskiä. Samanaikaisesti valmisteilla olevilla työlainsäädännön muutoksilla ollaan siirtämässä entistä enemmän valtaa paikallisen tason työnantajalle, mikä edelleen heikentää yksittäisen työntekijän asemaa. Sote-uudistuksella heikentää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Mikäli sote-uudistus toteutuu, on tasa-arvolain hengessä seurattava, mitä vaikutuksia sillä on (naisten) työsuhteisiin. Työnantajilta on vaadittava vastuuta työsuhteiden laadusta ja työhyvinvoinnista ja uudistuksen seurannassa on kiinnitettävä huomiota myös tähän.

Valinnanvapauslain aikataulu on edelleen epärealistinen

Maakunta- ja sosiaali- ja terveystuudistus on niin perustavanlaatuinen muutos nykyiseen järjestelmään, että sitä ei pidä ottaa täysimääräisesti käyttöön yhtäaikaista. Nykyiseen lakiesitykseen kirjoitettu vaiheistus ei ole riittävä, vaikkakin parannus edelliseen esitykseen. Asiakasseteli ja erityisesti henkilökohtainen budjetti ovat sekä asiakkaille että työntekijöille vielä vieraita ja vaativat molemmilta osapuolilta uudenlaista osaamista. Ensin on syytä käydä läpi pilottien tulokset ja tehdä vasta niiden perusteella mahdollisesti tarvittavat muutokset.

JAU esittää, että lain voimaantulon siirtymäsäännöksiä §86 ja §87 muutetaan siten, että valinnanvapauslaki henkilökohtaisen budjetin ja asiakassetelin osalta on otettava käyttöön aikaisintaan 1.7.2020 pilottien arvioinnin jälkeen.

Valinnanvapaus ei ole aitoa

Maakunnat ovat keskenään erilaisia eikä sama malli toimi kaikkialla. Suuret terveysalan yritykset valtaavat markkinat ja kokonaisulkoistukset romuttavat valinnanvapauden. Valinnanvapaus edellyttää objektiivista faktoihin perustuvaa tietoa valinnan tueksi, riittävä neuvontaa ja tarpeeksi osaavaa asiakasta. Oikeiden laatumittareiden löytäminen valinnan tueksi on haasteellista, koska edes pelkät luvut asiakastytytyvyydestä, leikkauksen jälkeisistä komplikaatioista tai hoitoon pääsyn ajoista eivät kerro tilannetta lukujen takana. Tiedon on myös oltava selkokieltä.

JULKISEN ALAN U N I O N I

3 (4)

Palvelujen integraatio ei toteudu

Sosiaalityön osuus on uudessa lakiesityksessä vähentynyt entisestään. Sote-uudistuksen tavoitteena ollut sosiaali- ja terveyspalveluiden integraatio ei toteudu, kun sote-keskuksessa on tarjolla sosiaalipalveluiden osalta vain neuvontaa. Integraatio on erityisen tärkeää heikommassa asemassa oleville paljon palveluita tarvitseville henkilöille ja heidän osaltaan tilanteeseen ei ole tulossa parannusta. Maakunnan liikelaitoksen sosiaalityön on tarkoitus jalkautua sote-keskuksiin. Miten, millä laajuudella ja millä resursseilla tämä tapahtuu, on epäselvää. Sote-uudistus uudistaa käytännössä vain terveyspalvelut ja rehellisempää olisi puhua terveyspalvelu-uudistuksesta.

Sosiaalipalveluihin on varattava maakunnille riittävästi resursseja ja sote-keskuksessa annettavan neuvonnan sisältö ja neuvontaa antavan henkilön kelpoisuudet on määriteltävä §32 kirjattavaksi. Ohjausta ja neuvontaa voi antaa sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilö.

Palveluketjut pirstoutuvat

Uusikaan lakiesitys ei tuo muutosta siihen ongelmaan, että palveluketjut pirstoutuvat edelleen. Asiakas saa sote-keskuksesta ainoastaan perustason (terveyden)hoidon. Enemmän tai vaativampia palveluita tarvitsevat ohjataan maakunnan liikelaitokseen, josta tarvittaessa esimerkiksi asiakassetelillä ostamaan palveluita muualta. Asiakkaan kokonaisvaltainen hoitovastuu on nimellisesti maakunnalla, mutta käytännössä hajanaisen palveluketjun valvominen on vaikeaa ja vaatii osaamista sekä resursseja, joita maakunnalle pitää varata riittävästi. Kaikilla maakunnilla ei tule myöskään olemaan aitoa mahdollisuutta valvoa asiakassetelin perusteella annettua palvelua, koska palveluntuottajan valinta on asiakkaalla ja palveluntuottajia tulee oletettavasti olemaan runsaasti. Myös tämä pirstouttaa palveluketjuja.

Sote-palvelut eivät onnistu ilman laadukkaita tukipalveluja

Sote-sektorilla tarvittavat tukipalvelut muodostavat koko toiminnan ytimen. Tukipalvelut myös vaikuttavat omalta osaltaan laadukkaiden sote-palvelujen toteuttamiseen, mutta niiden asema on jäänyt maakuntalaissa epäselväksi. Tukipalveluissa työskentelee merkittävä määrä henkilöstöä, joiden asema muutoksessa on auki. Tukipalvelut on voitava järjestää maakunnassa siten, että palvelut ovat kokonaisuudessaan hallittavissa. Hallituksen esityksillä ei olla kuitenkaan luomassa kansalaisten yhdenvertaisuutta tukevaa kokonaisuutta, jolla varmistetaan terveyspalvelujen potilasturvallisuus.

Lakien tulee mahdollistaa sosiaali- ja terveys- ja muiden peruspalvelujen toteuttamisessa tarvittavien tukipalvelujen toteuttaminen siten, että maakunnan, kuten myös kunnan ei tarvitse kilpailuttaa tukipalveluja, kuten esimerkiksi ruokapalveluja.

JULKISEN ALAN
U N I O N I

4 (4)

Henkilöstön eläketurva

Hallituksen esityksen tavoitteena on muuttaa oleellisesti Suomen julkisen hallinnon rakennetta. Muutos vaikuttaa merkittävästi myös henkilöstöön, eikä pelkästään siten, että työnantajana olisi jatkossa maakunta, vaan myös niin, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen sisältyvät asiakkaan valinnanvapauslinjaukset vaikuttaisivat muun muassa sote-alan työntekijöiden eläketurvaan työnantajan vaihtuessa julkisesta sektorista yksityiselle.

JAU edellyttää, että muutoksessa turvataan julkisen sektorin luvutut eläkkeet siten, että kenenkään eläketurva ei heikkene nykytilanteesta ja turvataan kuntaeläkkeiden rahoitus.

Sote-uudistus siirtää verorahoja yksityiselle sektorille

Myös yksityiset sote-palvelut tullaan tuottamaan pääosin verorahoilla. Valinnanvapauslaki siirtää merkittävästi julkista rahaa yksityiselle sektorille ja samalla julkisen sektorin päätösvalan ulkopuolelle. Lakiesityksessä on pyritty varmistamaan se, että yritykset noudattaisivat vastuullista veropolitiikkaa. Kuitenkin veroja voi vältellä myös laillisesti. Tähän ei maakunnalla ole mitään mahdollisuutta puuttua. Uudistuksen lainsäädännössä ei määritellä, sitä, milloin yhteisöt ovat verotuksessa suomalaisia. Yrityksiä pitää verottaa siellä, missä ne toimivat. Esitämme, että yksityisten sote-yritysten voitontavoittelua tulee rajoittaa esimerkiksi yhteiskunnallisten yritysten toimintaperiaatteiden mukaan.

Sosiaali- ja terveystuudistusta on tehty useita vuosia ja erilaisilla malleilla ja erityisesti perusterveydenhoidon palveluissa on suuria eroja maan eri osissa. Uudistus sinällään voi olla tarpeellinen. JAU ei kuitenkaan näe, että tämä HE 16/18 täyttää uudistukselle asetetut tavoitteet. Esitys toimii hyvänä pohjana, jota on syytä vielä täydentää.

Julkisen alan unioni JAU ry

Maija Pihlajamäki
puheenjohtaja

Päivi Niemi-Laine
varapuheenjohtaja

Lisätietoja:

edunvalvontajohtaja Marja Lounasmaa: marja.lounasmaa@jytyliitto.fi ja
erityisasiantuntija Sari Bäcklund: sari.backlund@jhl.fi